

Здобуття незалежності України: перші державотворчі кроки

Мета. Познайомити учнів з основними подіями, пов'язаними з проголошенням незалежності України, вивчити основні засади демократичного та суспільного ладу України; закріпити знання про державну символіку (*Герб, Прапор, Гімн, основний Закон України – Конституцію*); про такі поняття та категорії, як «перебудова», «президент», «пучч», «Акт проголошення незалежності України», сприяти зміцненню громадянських якостей учнів; формувати ціннісне ставлення до держави, суспільства, мови, сім'ї, самого себе; почуття особистої відповідальності за долю своєї держави та українського народу; розвивати в учнів навички критичного мислення та аналізу шляхом вивчення і обговорення нового матеріалу по темі; розвивати навики критичного та аналітичного мислення, роботи з джерелами та документами

Тип уроку: комбінований

Глосарій:

Акт проголошення незалежності України — документ, прийнятий позачерговою сесією Верховної Ради УРСР 24 серпня 1991 року, яким проголошено незалежність України та створення самостійної держави – України.

Сувернітет (*від франц. souverainete верховна влада*) незалежність держави, що полягає в її праві самостійно вирішувати всі зовнішні і внутрішні політичні проблеми без втручання інших держав, організацій, посадових осіб, це одна з важливих ознак державності.

Пучч (*nім. Putsch*) — заколот, збройний виступ групи змовників з метою вчинити державний переворот.

Коли вживають слово пучч звичайно мають на увазі заколот, де керівну та вирішальну роль відіграють військовики (*Турченко Ф.Г., Панченко П.П. Історія України. 11 клас. – К.: –500С.*)

Державний Герб України — герб держави Україна, один із чотирьох її офіційних символів поряд з прапором, гімном і Конституцією, затверджений 19 лютого 1992 року

Державний прапор України — стяг із двох рівновеликих горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів, із співвідношенням ширини прапора до його довжин

Державний комітет з надзвичайного стану (ДКНС) (*рос. – Государственный комитет по*

чрезважайному положенню, ГКЧП) — організація, створена 18 серпня 1991 року з метою збереження СРСР шляхом усунення від влади президента, дії якого учасники комітету розглядали як неконституційні

Конституція України — основний закон держави України ухвалений 28 червня 1996 року

Президент є Гарантом державного суверенітету та територіальної цілісності України. Статус Президента України визначено у розділі V Конституції України

Перебудова (*рос. перестройка*) — загальна назва сукупності політичних і економічних реформ, що проводилися в СРСР у 1985–1991 роках

Хід уроку

I. Організаційний момент

Вступне слово вчителя, оголошення теми уроку.

На сьогоднішній день, ми всі не задумуємося над тим, як воно жити у власній національній державі, розмовляти власною мовою, вільно висловлювати свою думку, та вільно жити і творити, бо це є загально прийняті речі, які, начебто, виникли самі собою. Проте, були на нашій землі такі буреві роки, коли ці загально прийняті речі не можна було здійснити, а про власну державу українці могли тільки мріяти.

Перший етап української державності пов'язують з періодом Київської Русі (*IX–XIII ст.*); далі Галицько-Волинська держава як правонаступниця Київської держави, потім настав час бездержавності на українських землях і лише за часів гетьмана Б. Хмельницького Україна отримала свою незалежність у вигляді держави «Гетьманщини». Після цього державність було втрачено аж до початку ХХ століття, коли було відновлено українську державність і проголошено УНР з власним урядом та владою. Українська національно-визвольна революція 1917–1921 років дозволила в 1991 році заявити українцям про власну державу.

(*На дошці схематично зображення передумови проголошення Акту незалежності України.*)

Після становлення багатопартійності в Україні та створення таких партій як: Народний Рух України, Українська Республіканська партія (УРП), Українська національна партія (УНП), Українська християнсько-демократична партія

Інформаційно-практичний бюллетень «Все для вчителя», №2, лютий, 2013

(УХДП) і Українська народно-демократична партія (УНДП) та ін. було скасовано положення про «керівну і направляючу» роль КПРС. На першій сесії українського парламенту 16 липня 1990 року було прийнято Декларацію про державний суверенітет України.

(Коваль М.В., Кульчицький С.В. *Історія України – К.: Райдуга. – 1992. – 45 с.*)

В Москві з 19–21 серпня 1991 року відбувся державний переворот. Першого секретаря М. Горбачова було ізольовано в Криму, а владу було захоплено Державним комітетом з надзвичайного стану (ДКНС), до складу якого ввійшло всім осіб: О.Д. Бакланов – перший заступник голови ради оборони СРСР, В.О. Крючков – голова КДБ СРСР, В.С. Павлов – прем'єр-міністр СРСР, Б.К. Пugo – міністр внутрішніх справ СРСР, В.О. Стародубцев – голова Селянської спілки СРСР, О.І. Тізяков, зробили спробу скинути Горбачова та продовжити тоталітарну політику, проте, путч не вдався. У цей час українські демократичні сили разом з Президією Верховної Ради УРСР звернулись до українського народу з проханням не виконувати розпорядження ДКНС, Голова Верховної Ради УРСР Л.М. Кравчук закликав зберігати спокій та не піддаватись на провокації, тим самим, не допустивши російські танки в Київ. 24 серпня 1991 року відбувся референдум (*народне волевідання*) та проголошено незалежність України. В якому під час голосування в бюллетені фактично було покладено Акт про незалежність України, а в кінці питання чи підтримуєте Ви Незалежність України «Так», «Ні». У голосуванні з першого, загальносоюзного запитання стверджується відповідь «Так» дали 22,1 млн осіб, або 70,2%, цим було підтверджено бажання українського народу бути незалежним (*Кормич Л.І., Багацький В.І. Історія України. Підручник для ВНЗ – К., 2004. – 33 с.*)

II. Актуалізація опорних знань учнів

Фронтальна бесіда після перегляду фільму Єжи Гофмана «Незалежність». Робота з термінами «перебудова», «президент», «путч», «Акт проголошення незалежності України».

- Що таке перебудова?
- Коли почалась перебудова?
- Які були наслідки радянської перебудови в Україні?
- Назвіть прізвище першого президента незалежної України?

Орієнтовні відповіді учнів. Перебудова розпочалась з 1985 року коли до влади прийшов Михайло Сергійович Горбачов, молодий та енергійний Генеральний секретар ЦК КПРС та проголосив політику гласності (політика максимальної відкритості діяльності державних установ і свободи інформації та друку, висловлювань, критики) та ринкової економіки.

Наслідками радянської перебудови в Україні стало те, що відбулися політичні, соціальні та економічні зрушенні:

політичні:

- КПРС позбавалась тоталітарної ролі в суспільстві та переходить з державної структури в реальну політичну партію;
- на керівні пости можливо було потрапити безпартійним;
- з'явилася альтернатива на виборах.

Соціальні:

- пріоритет загальнолюдських цінностей над класовими.

Економічні:

- дозволялося створення кооперацій;
- відміна антиалкогольної компанії;
- скорочення кількості галузевих міністерств та відомств, що породжували партійну бюрократію та вичерпували економічні ресурси країни;
- розширення самостійності підприємств на принципах госпрозрахунку та самофінансування.

Першим президентом України був Л.М. Кравчук. Робота з документом «Постанова Верховної Ради УРСР «Про проголошення незалежності України».

Завдання №1 до документу: прочитайте текст документу та розташуйте в хронологічній послідовності такі події:

Акт проголошення незалежності України.

Проведення референдуму та вибори президента України.

Прийняття статуту про державний прапор України.

Державний переворот в Москві. Правильна відповідь: 4; 1; 2; 3

Завдання №2

- Яким роком датується документ?
- Чи це є першоджерело?
- Що проголошував документ?
- Наскільки виражав волю народу цей документ?

Цим актом було покладено край юридичному існуванню Української Радянської Соціалістичної Республіки. 18 вересня 1991 року Президія Верховної Ради України юридично закріпила за синьо-жовтим біколором статус офіційного прапора країни, але днем прапора України є 23 серпня.

Через п'ять років, а саме, 28 червня 1996 року було створено головний документ Незалежної України Конституцію, яка прийшла на зміну Конституції 1977 року УРСР, та введено національну валюту гривню, а також затверджено державну символіку та викладено це в I розділі Конституції України (статья 20).

Робота з документом. Ознайомтесь з текстом Конституції.

інформаційно-практичний бюллетень «Все для вчителя», №2, лютий, 2013

Завдання до документу.

Історична вікторина «Продовжі фразу» за допомогою Конституції України

За Конституцією главою держави є ...

Державний прапор України являє собою: ...

Державний герб України це ...

Державна мова в Україні ...

24 серпня – День ... України

ІІІ. Підсумки Уроку

Заключне слово вчителя

Отже, 24 серпня 1991 р. перестала існувати Українська Радянська Соціалістична Республіка. На політичній карті світу з'явилася нова незалежна держава – Україна.

У постанові Верховної Ради «Про проголошення незалежності України» було вирішено 1 грудня 1991 року провести республіканський референдум на підтвердження Акта проголошення незалежності. Україна першою з республік колишнього СРСР, прийняла рішення про закріплення незалежності. І в цьому полягала її мудрість – бо відмінити рішення міг лише сам народ, а не якась політична сила, що могла в майбутньому прийти до влади.

Відповідно до даного Акта Верховна Рада

прийняла Постанову «Про військові формування на Україні», якою підпорядкувала собі усі війська, дислоковані на території республіки. Постанова передбачала утворення Міністерства оборони України. Уряд України мав розпочати створення Збройних сил України. Було заявлено також про створення замість республіканського КДБ, підпорядкованого Москві, Служби безпеки України. Передбачалося введення власної національної валюти, усі підприємства союзного підпорядкування, розташовані в Україні, проголошуvalisя власністю республіки (*Турченко Ф.Г., Панченко П.П. Історія України. 11 клас. – К.: – 504 с.*). Таким чином, можна сказати, що сприятлива ситуація, що склалась у Москві після серпневого Путчу, та переходу влади до купки партійної верхівки ДКНС дала змогу проголосити незалежність як Росії так і України. Першим кроком до незалежності стало підписання 19 листопада 1990 р. договору між суверенною Україною та суверенною Росією, який має служити зміцненню їхнього всебічного співробітництва. Незалежність нашої держави стала реальністю. Україна має свій герб, прапор, гімн і державну мову. Проте, боротьба за національну культуру, за українську мову, а відтак і за державу – ще попереду.